

РЕЦЕНЗИЯ

от доктор Галин Борисов Цоков, професор в Пловдивския университет
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование: 1. Педагогически науки;

Професионално направление 1.2. Педагогика

Докторска програма „Специална педагогика“

Автор: Катя Стайкова Стоилова

Тема: “Професионална идентичност на учители, работещи с ученици със специални образователни потребности”

Научен ръководител: проф. дпн Дора Левтерова

1. Общо описание на представените материали

Със заповед на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема “ **Професионална идентичност на учители, работещи с ученици със специални образователни потребности** ” за придобиване на образователната и научна степен ‘**доктор**’ в област на висше образование 1. Педагогически науки Професионално направление 1.2. Педагогика, Докторска програма „Специална педагогика“. Автор на дисертационния труд е Катя Стайкова Стоилова – редовен докторант към катедра „Педагогика и управление на образованието“ при Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Катя Стоилова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва всички необходими документи. Дисертационният труд е разработен в обем от обем от 195 стандартни страници. Използваната литература съдържа 94 източника, от които 24 са преведени от английски език, на кирилица са 64 и 6 нормативни документа. В рамките на изложението са включени 18 диаграми, 39 хистограми, 8 скали, 23 графики и 52 таблици. Към дисертацията има и 5 допълващи приложения, които съдържат анкетните карти и

въпросници, ползвани при проучването. В структурно отношение работата се състои от увод, три глави, обобщения, изводи, препоръки, списък с използвана литература, приложения.

Докторантката е **приложила** 5 броя публикации, по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Катя Стоилова е родена през 1971 година. Завършва висше образование в ПУ „Паисий Хилендарски” през 2000 година като магистър специалност „Български език и история”. През 2004 г-жа Стоилова постъпва в Магистърска програма „Приложна психология“ / ПФ на ПУ „Паисий Хилендарски”/, обучението в която успешно приключва в 2006 година. През периода 2011-2012 година докторантката се обучава в Следдипломна квалификация „Приложна психология и психотерапия” към Медицински университет – Пловдив . В края на 2015 година тя успешно приключва своето обучение и в двугодишен курс за допълнителна професионална квалификация по специалността „Специална педагогика в ДИПКУ към СУ „Климент Охридски”. От същата 2014 г. тя е редовен докторант по Докторска програма по специалността „Специална педагогика” към Катедра „Педагогика и управление на образованието” на ПУ „Паисий Хилендарски”.

Докторантката започва своята професионално-педагогическа дейност през 2002 г. като психолог в Помощно училище „Свети Архангел Михаил” Асеновград. През периода от 2004 – 2006 г. г-жа Стоилова е директор на Дом за отглеждане и възпитание на деца лишени от родителска грижа „Таньо Войвода” – Асеновград. От 2006 г. досега тя заема длъжността директор на Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование - Пловдив.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторантката тема е актуална и значима не само за теория на специалната педагогика, но има своите проекции по отношение на актуалното състояние съвременното училище. Това е така защото проблемите разработени в дисертацията третират един особено актуален и важен за училищна практика въпрос – професионална идентичност на учители, работещи с ученици със специални образователни потребности. Още повече, че изследването на г-жа Стоилова е насочено успановяване на ефективен модел за синергия на професионално развитие и професионална идентичност на ресурсните специалисти, проблем неизследван в българската педагогическа литература. В този смисъл разработената от докторантката тема е дисертабилна и има висока научна стойност - както теоретична така и научно-приложна.

4. Познаване на проблема

Авторката познава много добре състоянието на изследвания проблем в науката, оценява критично и творчески литературния материал и прави комплексен анализ на теоретичните постановки.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване като цяло позволява да се постигне на поставената цел и да се получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд се състои от от увод, три глави, обобщения и изводи, заключение. В Увода авторката споделя мотивите насочили я към избора на разработената тема, очертава аргументирано обществената, теоретическа и практическа значимост на труда, като акцентира на необходимостта от по детайлно изследване на проблема за професионална идентичност на учители, работещи с ученици със специални образователни потребности.

В първа глава **“Теоретичен анализ”** се изясняват основните понятия, теории и модели на идентичността. В главата последователно са анализирани проблеми като: сформиранието на идентичността, етапи на професионалната идентичност, фактори в развитието на учителската професионална идентичност. В края на главата е докторантката успешно разкрива и спецификата на професионалната идентичност на учителя, работещ с деца със специални образователни потребности.

Втора глава е посветена на **организацията на емпиричното изследване**. Тук са представени обекта, предмета, целта, хипотезите основните задачи и методология на изследването. Последователно е изяснен и използвания инструментариум, като са описани изследователските методи: три въпросника, две анкетни карти и статистически методи за анализ на данните. Въпросниците и анкетните карти са авторски. Представените въпросници са проведени с две групи учители – общообразователни работещи с деца със СОП и ресурсни. Използвани са отворени и затворени въпроси, въпроси тип Ликертова скала. Твърденията са фокусирани върху професионалната идентичност и някои характеристики от общ характер (пол, възраст, стаж, местоживееене, семейно и материално положение). Анкетните карти са две са предоставени само на специалисти ресурсно подпомагане, тъй като касаят специфични характеристики. Анкета 4 търси да очертае професионалния профил на ресурсните специалисти като възраст, образование, следдипломни квалификации и

обучения. Анкета 5 изследва приобщаването в училище на самия учител, като е насочена към проверка относно хипотезата за пренасянето на стигмата върху ресурсния специалист. Представената извадка включва две групи учители – общообразователни, в чиито класове от училищата на град Пловдив и областта има ученици със специални образователни потребности и ресурсни учители от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Пловдив.

Анализът на резултатите, направен в трета глава на дисертационния труд е също силна страна на дисертацията. Докторантката демонстрира умения за количествен и качествен анализ, за разкриване и интерпретиране на причинно-следствени връзки. Анализирани са последователно двата основни елемента на експерименталното изследване – данните от въпросниците и резултатите от анкетните карти. Текстът се съпътства и с богато онагледяване с таблици, схеми и диаграми, което е също безспорен плюс на труда. Главата завършва с **дискусия** в която се доказват формулираните хипотези.

Дисертационният труд завършва със **изводи и препоръки**. Тук на базата на извършения анализ на резултатите от емпиричното изследване, г-жа Стоилова прави подробни изводи относно ефективността на предложената от нея методика за проучване на професионалната идентичност на ресурсни специалисти и се очертават значими препоръки за промяна на образователната проктика.

Като цяло дисертационният труд печели със своите положителни черти, които могат да бъдат обобщени в няколко основни момента:

- Значимост и актуалност на разработения проблем.
- Комплексният анализ на теоретичните постановки за определяне на същността на идентичността и етапите на професионалната идентичност;
- Задълбоченият анализ на развитието на учителската професионална идентичност и спецификата на професионалната идентичност на учителя, работещ с деца със специални образователни потребности;
- Осъществено на много добро ниво емпиричното изследване.
- Изработеният авторска методика за проучване на професионалната идентичност на ресурсни специалисти.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационното изследване могат да се сведат до следното:

- **Теоретико-научни приноси**

- Анализирана е информация за професионалната идентичност на ресурсните специалисти, за първи път в българската научно-педагогическа литература.
- Систематизиране са актуални теории за професионалната идентичност на педагогическите специалисти и е обоснован ефективен модел за синергия на професионално развитие и професионална идентичност на ресурсните специалисти.
- Идентифицирано е наличието на специфичен компонент в структурата на професионалната идентичност за учителите, работещи с ученици със СОП, който включва идентичността на детето със специални потребности и неговата стигма.

- **Научно-приложни приноси**

- Разработена е и е приложена е авторска методика за проучване на професионалната идентичност на ресурсни специалисти.
- Структуриран е модел за професионално развитие и професионална идентичност на ресурсните учители и на другите педагогически специалисти, съобразно спецификата на степените на университетско образование.
- Като водещ компонент в професионалната идентичност на ресурсните специалисти е идентифициран субективната перцепция за мисия в професионалната дейността.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила пет броя публикации, статии в научни сборници. Броят и характерът на публикациите напълно съответстват на изискванията на ПУ и ПФ за публична защита на дисертационния труд и в голяма степен отразяват същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

9. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата, отразява точно структурата и основните резултати, постигнати в дисертацията

10. Критични забележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки и препоръки:

- Дисертационният труд би спечелил в структурно отношение, ако бе обособена отделна част Заключение, в която докторантката да включил направените в края на труда изводи и препоръки.
- Според мен в дисертацията на г-жа Стоилова има достатъчно разработени идеи и постигнати резултати, които могат да бъдат популяризирани, чрез публикации в реномирани периодични издания.

- Въпрос: Какъв е точно броя на респондентите от двете групи на извадката на изследването?
- Въпрос: Защо смятате, че основната цел на учителите на деца със специални образователни потребности е да предадат не знания, а послания (стр. 163)?
- Въпрос: Защо според Вас в нашата образователна система съществува „усещането за стигма и непризнатост на ресурсния специалист от страна на учителската гилдия“ (стр. 169)?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Катя Стайкова Стоилова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Катя Стоилова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика - „Специална педагогика“.

09.02 2019 г.

Рецензент:

(проф. д-р Галин Цоков)